

Herbert Spencers Sociologi.

Det betydningsfulde, med saa store Forventninger imødesete Værk «Principles of Sociology», af hvilket første Bind er udkommet i Aar, sætter saa at sige Kronen paa Herbert Spencers Forfattervirksomhed. De tidligere Værker, navnlig «First Principles», «Psykologiens Grundsætninger» og «Biologiens Grundsætninger», have lagt den Grund, hvorpaa Sociologien, Samfundslæren, Socialvidenskaben, skal opføres. Yderligere forberedt er Behandlingen af denne, den mest omfattende af alle Videnskaber, bleven ved det for nogle Aar siden udkomne Værk, «Study of Sociology», samt ved den store Materialsamling, «Descriptive Sociology, or groups of sociological facts», som Spencer har ordnet, medens den er bleven yderligere behandlet af Prof. D. Duncan, R. Scheppig og J. Collier. Det sidst nævnte Værk indeholder en overvældende Masse af sociologiske Fakta, hentede fra de forskjelligste Samfund, baade civiliserede og uciviliserede, levende og uddøde; men paa dette Værk skal der ikke her gaas ind. Derimod ønske vi i det Følgende at give en sammentrængt Udsigt over Indholdet af det sociologiske Hovedværk. Inden vi skride hertil, vil det imidlertid være rettest kortelig at referere de Hovedtanker, der findes belyste i

«Study of Sociology», der jo danner Indledningen til det nu udkomne Værk. Belysningen sker for største Delen gennem en mægtig Række af Exempler. Af Exemplerne anføre vi her intet; vi anføre kun selve de Hovedpunkter, som stærkest indskærpes i Indledningen til Socialvidenskabens. — Næste Gang skulle vi da vende os til «Principles of Sociology», — et Værk, der, som de fleste af den berømte Filosofs, er et Vidnesbyrd om en overvældende Kundskabsfylde og den mest universelle Dannelse, og som vil vække Beundring lige saa fuldt hos Modstanderne som hos Tilhængerne af de Slutninger, hvortil det kommer.

I.

Til Intet ere Folk saa rede som til at underrette Regeringen om, hvad den bør gjøre, og hvad den ikke bør gjøre. Paa alle sociale og økonomiske Spørgsmaal have Folk Svaret rede. I næsten alle Tilfælde vidne Svarene om, at de, der give dem, mangle Forstand paa den Sag, hvori de blande sig. At man mangler Forstand paa Samfundsfænomenernes Sammenhæng, er ikke overraskende; thi Intet er mere sammensat, mere indviklet end dette. Men overraskende er den Letfærdighed, hvormed ikke blot ukyndige og uvidende Personer, men selv de mest videnskabeligt dannede Mænd indlade sig paa Besvarelsen af de mest indviklede social-økonomiske Problemer. Ingen, der ikke har studeret Mathematik eller Astronomi, tillader sig at tale med om disse Videnskaber; men i Socialvidenskabens betragter Enhver sig som hjemme. Folk indrømme, i Theorien, at Noget ikke kan skabes af Intet; men, i Praxis, ræsonnere de, som om de ventede, at der af dumme Bestanddele kunde laves en klog Re-

gering. De samme Folk, der finde det ubegribeligt, at de Vilde kunne tilbede som Gud et af dem selv lavet Træbillede, tilbede den af dem organiserede Regering, eller tro i alt Fald, at den har en større Magt end den, der findes hos en Klasse Borgere, der støttes af de øvrige Borgere. De samme Folk, der anerkjende, at Observationen af fysiske Forhold bør foretages med den yderste Varsomhed og Omhu, synes at mene, at de langt mere complexe sociologiske Forhold kunne bedømmes af Hvem-somhelst og uden nogensomhelst alvorlig Granskning. Som en Art Undskyldning for denne Modsigelse vil man anføre, at enhver Mand i sin Egenskab af Statsborger ofte er nødt til at fatte sin Beslutning og handle, saa godt han kan, uden at der levnes ham Tid til først at underkaste Socialfænomenerne en dybtgaaende Under-søgelse; — men man glemmer, at i mange Tilfælde vil den bedste Udvej være at indskrænke sig til at søge at opretholde de Betingelser, under hvilke de naturlige Kræfter frit kunne udfolde sig, ligesom man ogsaa glemmer, at de Onder, man ønsker at fjerne, i Virkeligheden ikke kunne absolut tilintetgøres — efterdi ingen Kraft gaar til Spilde —, men kun omfordeles, saa at Spørgsmaalet reduceres til dette, om Omfordelingen, forudsat at den er mulig, er ønskelig, og dette Spørgsmaals Afgjørelse kræver den mest grundige Granskning af Sociologien. Rigtignok er der nu dem, der mene, at en saadan Granskning vilde «tage for lang Tid»; «Livet er for kort til, at man kan indlade sig paa den»; «det nødvendige Materiale mangler»; «vi faa hjælpe os uden sociologiske Granskninger saa godt, vi kunne» o. s. v. Andre gaa endog saa vidt rent ud at benægte Sociologiens Existens. Existerer der da virkelig ingen Socialvidenskab?

Af Mange besvares dette Spørgsmaal benægtende. Stiltiende forkastes Socialvidenskabens af alle dem, der tro paa en guddommelig Styrelse, og af dem, der mene, at de «store Mænd» udgjøre hele Historien, idet de overse, at førend de «store Mænd» kunne omskabe Samfundet, maa Samfundet have skabt dem. En mere direkte Modstand mod Socialvidenskabens rejser sig fra dem, der hævde, at ingen historisk Begivenhed gjentager sig, og at Menneskets Handlinger, da de ere et frit Væsens Handlinger, ikke kunne beregnes. Men Menneskets Handlinger kunne i Virkeligheden beregnes med tilstrækkelig stor Nøjagtighed, og hvad den anden Indvending, at ingen historisk Begivenhed gjentager sig, angaar, saa maa det ikke overses, at paa intet Omraade findes absolut Gjentakelse; endog i Astronomien, endog i en saa exakt Videnskab, ligne Gjentakelserne kun tilnærmelsesvis hverandre: de samme Kombinationer gjentages aldrig uforandret. Ogsaa de sociale Fænomener gjentage sig i Virkeligheden med saa stor Nøjagtighed, at de kunne afgive Grundlaget for en Socialvidenskab, og selv de, der enten paa den ene eller den anden Maade nominelt forkaste denne, anerkjende faktisk dette, naar det kommer til Stykket. Den Bøn, den Guds-tjeneste, hvormed den lovgivende Forsamling aabnes, viser en nominel Tro paa en guddommelig Styrelse; men den Stemmegivning, med hvilken Møderne slutte, og som gives i Henhold til de i Talerne anførte Fornuftgrunde, viser en reel Tro paa, at ogsaa de sociale Forhold maa bøje sig for Naturlove. Tror man, at der kan udrettes Noget gennem Lovgivningen, saa tror man, at Udsigten til Straf eller Belønning vil virke afskrækkende eller opmuntrende, vil modificere Individets Opførsel og

saaledes indvirke paa Samfundet. Skjønt det kan være umuligt at sige, at en given Lov vil øve en forudset Virkning paa en bestemt Person, tvivles der dog ikke om, at den vil øve en forudset Virkning paa Massen af Personer. Folk, der anføre som Indvendinger mod Socialvidenskaben, at «den ene Generations Gjennemsnitsforhold ikke behøve at være den næstes» og at «den individuelle Viljes Resultater ere uberegnelige», anerkjende dog stiltiende — idet de bifalde nogle Love og fordømme andre — at Resultatet af Viljernes Aggregat ere beregnelige. En lignende Indflydelse som den, der saaledes indrømmes Lovgivningen, maa indrømmes Samfundsforholdene. Hvis det anerkjendes, at Ønsket om at undgaa Straf vil paavirke Gjennemsnittet af Folk, saa der frembringes en gennemsnitlig forudset Virkning — maa det ogsaa anerkjendes, at Ønsket om at faa den bedste Betaling for sit Arbejde, Ønsket om at komme frem i Livet, Ønsket om at høste Bifald o. s. v. vil paavirke Gjennemsnittet af Folk paa en saadan Maade, at der frembringes en vis gennemsnitlig Virkning. Og at anerkjende dette er at anerkjende, at Samfundsfænomenerne kunne forudses til en saadan Grad, at der kan tales om en Samfundsvidenskab. Hvis der intet naturligt Kavsalforhold er mellem Samfundsfænomenerne, er al Regering og alle Love meningsløse; — Alt er da Kaos. Hvis der derimod er et naturligt Kavsalforhold, saa er der *eo ipso* naturlige sociologiske Love, og det maa da være os magtpaaliggende omhyggeligt at undersøge de virkende Kræfter, deres Love og de Maader, hvorpaa de virke.

Aggregatets Karakter bestemmes af Enhedernes Karakter. Dette gjælder ogsaa for Samfundet. Ere Individerne skabte paa en vis Maade; maa det Samfund, de

danne, frembyde tilsvarende Træk. Gaa vi ud fra, at Enhedernes Ejendommelighed bestemme Aggregatets, maa Samfundsvidenskaben udtrykke Forholdet herimellem med saa megen Nøjagtighed, som Fænomenernes Natur tillader; det bliver dens Opgave at belyse Vexelvirkningen mellem Individ og Samfund, og at undersøge den sociale Organisations Indflydelse paa Udviklingen. Men ere saadanne Undersøgelser til nogen Nytte? De Fleste synes at betvivle, at Socialvidenskaben har saa megen Værdi for os som detaillerede Oplysninger om Kongernes Liv, Intriger, Kjærlighedseventyr, Hofskandaler, Felttog, Sejre, Slag o. s. v. Om Socialvidenskaben lades der haant af dem, der forlange en saakaldt «praktisk» Lovgivning, d: en Lovgivning, der kun tager Hensyn til de øjeblikkelige, de umiddelbare Virkninger. For dem, der ville, at Lovgivningen ogsaa skal tage de fjernere Virkninger i Betragtning, ere socialvidenskabelige Undersøgelser derimod nødvendige. Samfundenes Naturhistorie har dog sin Nytte. Nogen Vejledning kan maaske dog opnaas ved en Undersøgelse af dette Spørgsmaal: hvilket er den sociale Evolutions normale Forløb, og hvorledes vil den berøres af denne eller hin Forholdsregel? Men er Socialvidenskaben nyttig, saa er den uheldigvis tillige forbunden med ganske ejendommelige Vanskeligheder, med større Vanskeligheder end nogen anden Videnskab.

Den første Vanskelighed, der møder os, skriver sig fra selve de Fænomener, der skulle være Videnskabens Gjenstand. Kikkert, Mikroskop, Thermometer, Vægtskaal, Maalestok og alle de andre Midler, andre Videnskaber kunne betjene sig af, kunne ikke her bruges. Følgen er den, at selv de sociologiske Hovedsandheder, f. Ex. Arbejdets Deling, forblive saa længe ukjendte. At i frem-

skredne Samfund Medlemmerne fordele de forskellige Virksomheder imellem sig, var ikke nogen vanskelig lagttagelse; men at denne Ordning har udviklet sig naturligt og ikke skabtes paa en Konges Bud eller ved specielle Bestemmelser, var en Slutning, som man først naaede til efter meget Arbejde. — Den anden Vanskelighed bestaar deri, at det er saa godt som umuligt for os at prøve de sociologiske Spørgsmaal med fuldstændig Liden-skabsløshed, Ro og Upartiskhed. I vor Søgen efter de sociologiske Sandheder bevæges vi af mere eller mindre stærke Følelser, der faa os til med Iver at efterspore visse Beviser, saaledes at vi overse, hvad der strider herimod, og saa vidt muligt undlade at drage andre Slutninger end den alt dragne. Noget Tilsvarende kan vel findes ogsaa i andre Videnskaber; men i Sociologien virker dog Tilbøjeligheden resp. Utilbøjeligheden til at komme til denne eller hin Slutning med en ganske usædvanlig Kraft. — Endelig er der her det aldeles enestaaende Forhold, at Undersøgeren selv er en Del af det Hele, som er Gjenstand for hans Undersøgelser. Ingen anden Videnskab har en hermed analog Vanskelighed. At befri sig fuldstændig fra alle de Interesser, Tilbøjeligheder, Fordomme, Ens egen Tid og eget Samfunds Liv har avlet hos En; at betragte alle de Forandringer, Samfundene have undergaaet og undergaa, uden mindste Hensyn til Nationalitet, Trosbekjendelse eller personligt Velfærd, — det ligger over Gjennemsnitsmenneskets og tildels ogsaa over det ualmindelige Menneskes Magt.

At faa fuldstændig paalidelig Oplysning om de sociologiske Data er saa vanskeligt, at det næsten kan betegnes som umuligt. Privatinteressen, overdreven Begejstring, Frygt, Haab, Fordomme o. s. v. faa Folk til at give en

falsk Fremstilling af dem. Er den redeligste Vilje til at give en fuldt paalidelig Fremstilling tilstede, savnes ofte Evnen. Der findes en almindelig Tilbøjelighed til at betragte som iagttagne Fakta, hvad i Virkeligheden kun er en af en Iagttagelse udledet Slutning. Vanskelighederne ere overhovedet saa store, at man kan fristes til at spørge, om det da er muligt at forme en Socialvidenskab. Hertil maa svares, at hvis det var Socialvidenskabens Sag at drage ganske bestemte og specielle Slutninger, der maa hvile paa nøjagtigt sammenstillede exacte Data, kunde vi gjerne strax opgive den. Men der er visse Klasser af almindelige Fakta, der blive tilbage, efter at fornødent Hensyn er blevet taget til alle Fejltagelserne. Hvilken Strid der end kan være mellem Beretninger om Begivenheder, som fandt Sted under Lenstiden, slaar Sammenligningen imellem de forskjellige Beretninger dog fast, at der existerede et Lenssystem. I Krønikerne og Lovene kunne vi, imellem Linjerne, læse os til dette Systems Hovedtræk; og naar vi sammenstille Fortællinger og Dokumenter, der skreves ikke for at fortælle os om Lenssystemet men i ganske andre Øjemed, faa vi taaleligt klare Ideer om dette System. Saaledes overalt. Ved at gjøre rigtig Brug, ikke saa meget af, hvad tidligere og nuværende Vidner have til Hensigt at fortælle os, som af, hvad de fortælle os implicate, er det muligt at samle Data vedrørende de sociale Forholds Oprindelse og Udvikling; og ved Hjælp af den komparative Methode kunne Vanskelighederne ved rigtigt at udskille disse Data tildels overvindes. Alligevel maa man altid være paa sin Post lige overfor alle de Vanskeligheder, Socialvidenskaben har at kæmpe med. Den mangelfulde Fortolkning af de sociologiske Fænomener kan skrive sig enten fra Fæno-

menernes indviklede Natur eller fra vor Forstands Ufuldkommenhed. Om Vanskeligheden skal betegnes som objektiv eller subjektiv, afhænger saaledes af det Synspunkt, hvorfra den ses. De subjektive Vanskeligheder kunne være af mange forskellige Arter. Vi opfatte andre Folks Natur i vore egne Følelsers og Ideers Sprog; heraf kan der opstaa Misforstaaelser, som vi saa vidt muligt maa vogte os for. Vi maa endvidere vogte os for de sociologiske Vildfarelser, der skrive sig fra de to modstaaende Yderligheder: at betragte Menneskenaturen som uforanderlig og at betragte den som let foranderlig; den er i Virkeligheden foranderlig, men kun langsomt foranderlig. En anden Hindring, som Ingen kan overvinde fuldstændigt, og kun Faa tildels, skyldes vor Mangel paa en aandelig Evne, der er tilstrækkelig omfattende til at kunne magte Sociologiens yderst komplekse og yderst forskjelligartede Fænomener. Til disse intellektuelle Hindringer slutte emotionelle sig. Sindsbevægelse af enhver Art og enhver Grad forstyrrer den intellektuelle Ligevægt; Intet, som ikke er os absolut ligegyldigt, kan blive betragtet uden et Behag resp. Mishag, der paavirker de Anskuelser, vi danne os. Virkningerne af Utaalmodighed, af Haab, af Frygt, af Kjærlighed, af Had, af Beundring, af den Underdanighed, hvormed vi kaste os i Støvet for Avtoriteter, som vi selv have skabt, — ere kun faa af alle de Virkninger, Sindsbevægelsen frembringer paa sociologiske Forestillinger. Ved Opdragelsen indpodes der i os en Mængde Sympathier og Antipathier, som hindre os i at se klart paa de sociologiske Forhold. Vi have to Religioner, en Hadets Religion og en Kjærlighedens Religion, der kæmpe med hverandre, af hvilke den ene oftest sejrer paa det praktiske, den

anden paa det theoretiske Omraade. Vi ere imidlertid for en stor Del uvidende herom, og denne Uvidenhed fører til mange Misforstaaelser. Vi se ikke, at uden et Kompromis mellem den rene Egoisme og den rene Altruisme kan den rette Forstaaelse af Sociologien ikke erhverves. — Den Usikkerhed i vor Dømmekraft, Patriotismens Følelser afstedkomme, lægger Sociologien ny Hindringer paa dens Vej. Man har ondt ved rettelig at bedømme sit eget Samfunds Karakter og Handlinger i Forhold til andre Samfunds. Og bestræber man sig for at frigjøre sig fra de Race- og Nationalitetsindflydelser, der lede Ens Dom i en urigtig Retning, staar man Fare for at slaa over i den modsatte Yderlighed: fra Patriotismens Yderlighed slaar man over i Anti-Patriotismens, og det er næsten sikkert, at man vil danne sig mer eller mindre excentriske, ensidige og skjæve Opfattelser. Først i den Fremtid, da Antagonismen mellem Samfundene vil tage af jævnsides med de nationale Sympathiers og Antipathiers Aftagen, ville de Vildfarelser, der skrive sig herfra, fjernes. — Som Medlem af et givet Samfund faar Individet tilsvarende Følelser og Tanker, der paavirke hans Opfattelse af de sociologiske Forhold; ganske analogt forholder det sig med Individet som Medlem af en eller anden Underafdeling af dette Samfund: hans Opfattelse af Fortiden, hans Forstaaelse af Nutiden og hans Forventninger om Fremtiden ville paavirkes i Overensstemmelse med den Klasse, han hører til. Medlemmerne af de beherskede Klasser, der holdes i en mer eller mindre antagonistisk Stilling lige overfor de dem beherskende Klasser, hindres derved i at se Nyttens og Nødvendigheden af denne Organisation, der synes dem at være Aarsagen til deres fortrykte Kaar; de ere samtidigt hindrede i at forstaa

Fortidens endnu haardere Organisation; og de ere endeligt hindrede i at se, at Fremtidens forbedrede Ordning kun kan komme gennem en Forbedring af deres egen Natur. Paa den anden Side ere Medlemmerne af den regerende Klasse blinde for, at de arbejdende Klassers Fejl skyldes det, at Arbejderne — der i Virkeligheden ere Mennesker af samme Natur som de Regerende — ere stillede under andre Kaar end de Regerende; de overse endvidere, at det bestaaende System ikke kan forsvares, fordi det er behageligst for de Regerende, men kun for saa vidt det passer bedst for Samfundet i dets Helhed; de undervurdere fremdeles Fortidens Mangler; de have endelig ondt ved at se, at den nuværende Samfundsorden, ligesom Fortidens, kun er forbigaaende, og at Fremtidens herskende Klasser kunne, samtidigt med at deres Magt tager af, erhverve forøget Lykke. — Vise de sociologiske Fænomener sig i et skjævt Lys, naar de ses fra Klasse-Standpunktet, er det Samme Tilfældet, naar de ses fra det politiske Parti-Standpunkt. Det er klart for den Radikale, at den Konservative ved sine Fordomme hindres i at faa Øjet op for et nærværende Onde eller et fremtidigt Gode. Det er klart for den Konservative, at den Radikale ikke ser Fordelene ved det, han ønsker at omstyrte, og Manglerne ved det Ny, han vil indføre. Men ingen af dem forstaar, at den Anden ikke er mindre nødvendig end han selv. Den Radikale er, med sit uigjennemførlige Ideal, blind for, at hans Begejstring kun vil tjene til at fremskynde Sagen en lille Smule, men slet ikke saaledes, som han venter; og han vil ikke indrømme, at den Konservatives Stædighed lægger et gavnligt Baand paa hans Hidsighed. Den Konservative kan ikke opdage, at den bestaaende Ordning kun er relativ god, og at hans

Forsvar for den ikke er Andet end et Middel til at forhindre en overilet Forandring; han er ude af Stand til i den Radikales bitre Antagonisme og sangvinske Haabefuldhed at se de Kræfter, uden hvilke der ikke vilde være noget Fremskridt. Ingen af dem forstaar altsaa Betydningen af sin egen og af sin Modstanders Virksomhed; og i samme Grad som han mangler Forstaaelsen heraf, er han ude af Stand til at forstaa sociale Fænomener. Og ogsaa paa anden Maade forstyrrer det politiske Standpunkt de sociologiske Opfattelser. Fælles for alle Partier er den Vildfarelse, at Lovgivningen er omtrent almægtig. Almindelig udbredt er Overdrivelsen af Regeringsformens Betydning. Vel have Regeringsformerne deres Betydning som det Middel, hvormed der virkes; men de have kun Værdi, forsaavidt den nationale Karakter giver dem Liv: en Dreng kan ikke haandtere et Værktøj, der i Størrelse og Vægt er afpasset efter en voxen Mands Haand; en Mand kan ikke udrette noget Ordenligt med et Barneredskab; Redskabet er altid af Betydning, men Resultaterne rette sig ikke efter Redskabets Størrelse, men betinges af, at Redskabet passer for den, der bruger det. Overdrevent er ogsaa det Haab, man har, at den kollektive Visdom kan ved et eller andet Middel lade sig udskille af den kollektive Dumhed og lade sig sætte over denne paa saadan Maade, at Tingene bringes i rette Spor. Man tror, at der af et moralskt og intellektuelt ufuldkomment Samfund kan dannes en Lovgivningsordning, der ikke i en tilsvarende Grad er ufuldkommen. Den Antagelse, at det er muligt for et Folk under Lovsform saa at sige at legemliggjøre Fornuften, uagtet Folket ikke selv er gennemtrængt af en tilsvarende Fornuftighed, er *a priori* urimelig og *a posteriori* modbevist. Den Tro, at en i

Sandhed god Lovgivning og Forvaltning kan findes i et Samfund, der ikke er i Sandhed godt, er en kronisk Vildfarelse. Disse Vildfarelser føre i sociologiske Undersøgelser til at opfatte Samfundet som et af Statsmænd fabrikeret Produkt, og til at bortlede Tanken fra den sociale Udviklings Betydning. Den regulerende Virksomhed beskæftiger Tanken, medens man næsten slet ikke bekymrer sig om de regulerede Kræfters forbavsende Udvikling og Resultater. Udviklingen af de store frembringende, ombytende og fordelende Kræfter, der gaar for sig af sig selv, ofte hindret og holdt tilbage af Regeringerne, bliver næsten slet ikke bemærket. Og ved saaledes bestandig at betragte den Magt, der holder i Orden, medens de Virksomheder, der holdes i Orden, sjældent eller aldrig betragtes, frembringes der en yderlig ensidig Samfundstheori. — Ikke mindre ensidige og skjæve ere de Opfattelser af sociologiske Forhold, man faar ved at betragte disse fra et theologisk Partistandpunkt. Sete herfra, fremtræde Samfund og Institutioner i en fuldstændig fordrejet Skikkelse. Institutioner, gamle og ny, indenlandske og udenlandske, opfattes, sete fra det theologiske Standpunkt, som stemmende eller ikke stemmende med visse Dogmer, og anbefales eller dadles i Overensstemmelse hermed; det nødvendige Resultat bliver, da Dogmerne altid og overalt ere forskellige, at de sociologiske Opfattelser, der berøres af dem, uundgaeligt maa være forkerte i det Mindste i alle Tilfælde paa ét nær, og rimeligvis i alle. Da Lydighed lige overfor en tænkt Guddom er den theologiske Betragtningens Maalestok, spørges der ikke, om en Samfundsordning stemmer med Samfundets Vel, men om den stemmer med den paa det paagjældende Sted tilfældigvis herskende

Tro. De sociologiske Opfattelser, som den theologiske Betragtningssmaaade avler, afvige følgelig i samme Grad fra Sandheden, som den theologiske Tro afviger herfra.

Socialvidenskaben har saaledes en lang Række af store Vanskeligheder at kæmpe med. Vil man behandle Socialvidenskaben, maa man først omhyggeligt forberede sig hertil. De abstrakte Videnskabers, de abstrakt-konkrete Videnskabers og de konkrete, navnlig de organiske Videnskabers Fænomener gjenfindes i Socialvidenskaben; det er derfor nødvendigt, at Den, der vil behandle denne Videnskab, først maa gøre sin Aand fortrolig med de Hovedbegreber, hine indeholde. Men ganske specielt er et Studium af Biologien nødvendigt som en Forberedelse for Forstaaelsen af sociologiske Sandheder. Biologien og Sociologien ere nøje forbundne: Da alle Samfunds-handlinger bestemmes af Individernes, og da disse stemme med Livets Love, forudsætter en rationel Fortolkning af Samfunds-Handlingerne Kjendskab til Livets Love. Dernæst frembyder Samfundet, betragtet som et Hele, Udviklings-, Bygnings- og Virksomheds-Fænomener, der svare til det individuelle Legemes; Forstaaelsen af disse er en nødvendig Nøgle til Forstaaelsen af hine. Medens Mennesket er Biologiens endelige Problem, er det Sociologiens første Faktor. Studiet af Biologien vil altsaa styrke og klare vor Opfattelse af Sociologien, der ellers vilde være svag og ubestemt. — Ligeledes maa den vordende Sociolog forberede sig ved et grundigt Studium af Psykologien; thi psykologiske Sandheder ere et Grundlag for de sociologiske. Saalænge man ikke gennem et omhyggeligt psykologisk Studium har erhvervet sig en rationel Forstaaelse af de Tanker og Følelser, der indeholde Sporen til Individernes Handlinger, vil man umuligt

kunne komme til en rationel Forstaaelse af de sociologiske Handlinger.

Hvad kan man nu vente af en saadan Fremstilling af Vanskeligheder og af et saadant forberedende Studieprogram? Hvem vil anse det nødvendigt først at studere alle de abstrakte, konkrete og abstrakt-konkrete Videnskaber, og navnlig Biologien og Psykologien, inden han skrider til Afgjørelsen af et sociologisk Problem? Og hvem vil lade sig opholde paa sin Vej ved Følelsen af, at Mangel paa Kundskab, paa tilstrækkelig Sindsligevægt og paa et klart, roligt, fordomsfrit Blik sandsynligvis vil vildlede ham? — Paa disse Spørgsmaal maa der gives det nedslaaende Svar, at det ikke er til at vente, at Opfattelsen af de sociologiske Forhold vil blive i nogen væsenlig Grad paavirket af Alt, hvad der maatte blive sagt om Socialvidenskabens Vanskeligheder og om Nødvendigheden af en omhyggelig Forberedelse til Studiet af den. De Mange, for hvem den staar som en Meningsløshed eller som en Ugudelighed eller som begge Dele, ville være ganske upaavirkelige, og det Eneste, der kan haabes, er, at hist og her en Enkelt i sine roligere Øjeblikke vil mindes, i hvor høj Grad hans Opfattelse af de offentlige Anliggender er bleven skabt for ham af Omstændighederne, og hvor sandsynligt det er, at den er enten ganske falsk eller kun tildels sand.

En videnskabelig Granskning af Sociologien fører til en retfærdigere Vurdering af de forskellige Partier, politiske, religiøse m. fl. Den Opfattelse, Socialvidenskaben fremkalder og udvikler, er samtidigt radikal og konservativ: radikal langt udover, hvad den gængse Radikalisme har tænkt sig; konservativ langt udover, hvad den nu-

værende Konservatisme indeholder. Naar vi tilbørligt have fattet den Sandhed, at Samfundene ere Udviklings-Produkter, vil den Overbevisning følge, at hvad der for Tanke og Følelse tog sig ud som en Ordning af den yderste Slethed, passede for de forhaandenværende Omstændigheder saaledes, at en bedre Ordning blev uigjennemførlig; — dette vil føre til en saa tolerant Fortolkning af Fortidens Tyrannier, at selv de strengeste af vore Konservative vilde harmes herover. Omvendt vil der, — naar vi have bemærket, hvorledes den Udvikling, der bragte Samfundet til dets nuværende Trin, fremdeles gaar for sig, og det ikke med en aftagende Hurtighed, der kunde antyde en sig nærmende Standsning, men med en stigende Hurtighed, der antyder lang Fortsættelse og uhyre Omdannelser, — omvendt vil der, sige vi, følge den Overbevisning, at den fjerne Fremtid i sit Skjød skjuler Samfundsformer af en langt højere Beskaffenhed, end vi kunne forestille os; — og vi ville komme til en Opfattelse, der gaar langt videre end selv den mest radikale, hvis Maal kun er en Omorganisation, som tillader Sammenligning med eksisterende Organisationer. Denne Opfattelse af en naturlig Samfundsudvikling viser os først smaa, simple Typer, der hurtigt forsvinde; derefter højere Typer, der ere større, mere sammensatte og af et længere Liv; derpaa endnu højere Typer, lig vore, store, meget sammensatte og varige; og ud i en fjern Fremtid Typer, der atter ere langt videre. Og i denne Opfattelse ligger, at under Tingenes langsomme Forløb ere næsten umaalelige Forandringer mulige; og der ligger ogsaa i den, at indenfor korte Tidsrum ville kun meget smaa Dele af disse Forandringer virkeliggjøres.

Saaledes vil den Fremskridtsteori, Sociologien aaben-

barer os, i høj Grad moderere de yderliggaaende Partiers Haab og Frygt. Naar man klart har set, at Samfundsformerne bestemmes af Enhedernes Ejendommeligheder, og at (bortset fra ydre Forstyrrelser) Samfundet ikke kan forandres væsenligt og varigt, medmindre dets Enheder forandres væsenligt og varigt, er det let at se, at store Forandringer ikke her kunne gennemføres pludseligt. Og naar baade Fremskridts- og Modstands-Partiet indse, at de eksisterende Institutioner ere dybere rodfæstede, end de formodede; naar hint Parti indser, at disse Institutioner, hvor ufuldkomne de end ere, have en øjeblikkelig Bequemhed, medens det andet Parti indser, at Opretholdelsen af dem, forsaavidt den er ønskelig, i et stort Omfang garanteres af den menneskelige Natur, de ere voxede op af, — vil hint Parti blive mindre voldsomt i sine Angreb, og dette mindre uærligt i sit Forsvar. Aabenbart vil Udviklings-Theorien — forsaavidt en Theori overhovedet kan paavirke den almindelige Handlemaade, hvad den dog kun kan gjøre i en forholdsvis ringe Grad — under sine sociale Anvendelser søge at paavirke Tanke og Handling i en beroligende Retning.

Hvis man nu vil drage den Slutning, at det altsaa er ligegyldigt, hvad vi tro og hvad vi lære, eftersom den sociale Udvikling vil følge sin egen Vej, trods os, — saa svares hertil, at denne Slutning i en Forstand er rigtig, i en anden urigtig. Vel kan Samfundets Udvikling, forudsat, at de omgivende Betingelser forblive uforandrede, ikke i nogen væsenlig Grad ledes ud af sin Vej; — men (og paa dette Punkt er Slutningen falsk) det gaar ikke an at se bort fra Individernes Tanker og Handlinger, da de virke med til at fremskynde den sociale Udvikling. Og her er den anførte Slutning i en alvorlig Grad vild-

ledende: vel er den sociale Udviklings Gang i sin almindelige Karakter saa vidt forudbestemt, at dens successive Trin ikke kunne naas før Tidens Fylde, og at følgelig ingen Politik kan fremskynde den udover en vis normal Hurtighed, der begrænses ved Hurtigheden af de menneskelige Væseners organiske Modifikationer; — men det er dog meget vel muligt at forstyrre, at opholde og at bringe Forvirring i Gangen. Den sociale Udvikling er analog med den individuelle. Udfoldelsen af en Organisme efter dens specielle Type har sit tilnærmelsesvis ensformige Forløb, der tager sin nogenlunde bestemte Tid, og ved ingen Behandling vil den fundamentalt forandres eller i høj Grad fremskyndes; det Bedste, der kan gøres, er at bevare de fornødne gunstige Betingelser. Men det er meget let at gennemføre en Behandling, der kan forkue, vanskabe eller paa anden Maade skade: Udviklingen og Væksten kan og bliver meget ofte hindret eller forstyrret, men bliver ikke kunstigt forbedret. Paa samme Maade med den sociale Organisme: ved Opretholdelsen af gunstige Betingelser kan der vel ikke gøres mere Godt end at lade den sociale Udvikling gaa uhindret sin Gang; men ved at forstyrre, undertrykke og forrykke, ved Udførelsen af fejlagtige Ideer kan der gøres uhyre Skade. Saaledes har en sand Samfunds-Theori en vigtig Rolle at spille, selv om det Modsatte ved første Blik kunde synes at være Tilfældet.

Man vil maaske betragte disse almindelige Slutninger som nedslaaende: hvis betydelige Fremskridt i menneskeligt Velfærd kun kunne bringes af Tingenes langsomme Gang, der uundgaaelig vil bringe dem, hvorfor skulle vi saa bryde vort Hoved med dem? Uden Tvivl virker en rationel Kritik trykkende paa sværmeriske Haab; men det

er dog det Bedste at erkjende Sandheden. Ligesom der mellem Barndom og Manddom ikke findes nogen Gjenvej, ad hvilken man kunde undgaa Udviklingens og Væxtens langsomme, gradvise Gang, — saaledes fører der fra de lavere Samfundsformer til de højere kun én Vej, der gaar igjennem smaa successive Ændringer. Overalt i Naturen se vi, at store Resultater opnaas ved Opdyngningen af smaa Virkninger. Jordens Overflade er bleven dannet ved Kræfter, som i Løbet af et Aar frembringe neppe synlige Forandringer; de overordenligt talrige forskellige organiske Former skyldes saa langsomme Processer, at Resultaterne oftest næppe ere mærkelige i de Tidsrum, vore iagttagelser række over. Saaledes gennem hele Naturen. Ogsaa Vejen henimod forandrede Samfundstilstande er lang og besværlig, og kan ikke forkortes; man maa vandre den med den fornødne Taalmod. Om det end indrømmes, at den Fanatiske kan have sværmeriske Forestillinger Behov som en Spore, og om man end anerkjender Nytten af hans Forblindelse som stemmende med hans ejendommelige Natur og ejendommelige Virksomhed, saa maa Manden af den højere Type være tilfreds med i høj Grad maadeholdne Forventninger, samtidigt med, at han med uformindsket Kraft gaar videre. Han maa se, hvor forholdsvis Lidet der kan gøres, og dog finde det Umagen værd at gøre dette Lidet, — saaledes forenende filantropisk Energi med filosofisk Ro.
